

**თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის
სახელმწიფო კონსერვატორია**

ხელნაწერის უფლებებით

ნატალია ალექსის ასული ვოლჩენკო

**დავით ანდლულაძის ვოკალური
მეთოდობა, რობორტ ფონაციური
აკარატის დაცვითი მემანიჰმი**

სამუსიკო ხელოვნების დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი დისერტაციის

ა ვ ტ ო რ ე ფ ე რ ა ტ ი

სპეციალიზაცია – სოლო აკადემიური სიმღერა – 080506

თბილისი, 2011 წელი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **ელდარ გეწაძე**
ასოც. პროფესორი

კონსულტანტი: **ლელია მარუაშვილი**
მუსიკოლოგიის დოქტორი,
ასოც. პროფესორი

ექსპერტი: **თამაზ ცერიაშვილი**
ბათუმის ხელოვნების სასწავლო
უნივერსიტეტის პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2011 წლის „ 29 “ აპრილი
15.00 საათზე თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის
სახელმწიფო კონსერვატორიის სადისერტაციო საბჭოს
სხდომაზე №7.

მისამართი: თბილისი, გრიბოედოვის ქ. №8, თბილისის
სახელმწიფო კონსერვატორია, IV სართული, აუდიტორია
№ 421.

დისერტაციის და ავტორეფერატის გაცნობა შესაძლებელია
თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო
კონსერვატორიის ბიბლიოთეკაში და კონსერვატორიის
ვებ-გვერდზე: <http://www.conservatoire.edu.ge>

სადისერტაციო საბჭოს
სწავლული მდივანი

ეკატერინე ონიანი
მუსიკოლოგიის დოქტორი,
ასოც. პროფესორი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თანამედროვე ვოკალური ლიტერატურა შემსრულებლის წინაშე მთელ რიგ სირთულეებს წარმოაჩენს, მათ შორისაა: ვოკალური ტექნიკისა და სამსახიობო ოსტატობის ერთობლიობის სრულყოფილად ფლობის აუცილებლობა, გამომხატველი საშუალებების მარაგის გაფართოებისაკენ სწრაფვა, მისი შევსება ახალი ტემბრული და დინამიკური ელფერით, რეგისტრის რეჟიმების გამოყენების ცოდნა. როგორც სიმღერის პრაქტიკა გვიჩვენებს, თანამედროვე ვოკალური მუსიკა მომღერლისადმი საკმაოდ რთულ ტექნიკურ და შემოქმედებით მოთხოვნებს აყენებს, მათი დაძლევა ხმისთვის ზიანის მიყენების გარეშე მხოლოდ იშვიათ და კარგად გამობრძმედილ ხმებს შეუძლიათ. ამ ასპექტში მომღერლის ფონაციური აპარატის დაცვის ერთ-ერთი ყველაზე პერსპექტიული საშუალებაა დ. ანდლულაძის ვოკალურ მეთოდში ძეგს.

ხმის ჩამოყალიბების რეზონანსული პრინციპი, რომელიც საფუძვლად უდევს შესასწავლ მეთოდს, მომღერალს საშუალებას აძლევს მიაღწიოს ხმის მოცულობას, სიმსუბუქეს, პრაქტიკულ დაუღლელობასა და პროფესიულ სცენაზე მის ხანგრძლივ მოღვაწეობას. რეზონანსის ღირსებებს მიეკუთვნება, აგრეთვე, ყველაზე მთავარი – ეს არის ხმის იოგების დამცავი ფუნქცია, რომელიც უზრუნველყოფს მათი რხევის მექანიზმის კომფორტულ ფუნქციონირებას და სიმღერის დროს შესაძლო ფიზიკური გადატვირთვისგან დაცვას. დღესდღეობით დ. ანდლულაძის ვოკალური სწავლება, რომელიც ნამდვილი ბელკანტური სათავეებიდან მოდის, წარმოადგენს ფუნდამენტურ ბაზას, რომელიც ხელს უწყობს საყრდენი ელერადობის დაუფლებას, ზუსტ არტიკულაციას, რაც მსახიობის თეატრალური ოსტატობის უმთავრეს კომპონენტს წარმოადგენს.

სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის ობიექტად დ. ანდლუღაძის ვოკალური მოძღვრება შეირჩა, რომლის ბაზაზე მეოცე საუკუნის ცნობილი მომღერლების მთელი პლეადა აღიზარდა: ზ. ანჯაფარიძე, ზ. სოტკილავა, ნ. ანდლუღაძე, დ. ანდლუღაძის კლასი დაამთავრა დაახლოებით ორმოცმა მაღალ-კვალიფიცირებულმა მომღერალმა, რომელთაც საერთო შემოქმედებითი პრინციპები და ვოკალურ-ტექნიკური ბაზა ჰქონდათ, მაგრამ ამავდროულად ახასიათებდათ მკვეთრი ინდივიდუალურობა. ოპერის თეატრში დ. ანდლუღაძის ვოკალური სწავლების მიმდევრებთან მრავალწლიანმა თანამშრომლობამ, უამრავმა კონსულტაციამ სხვადასხვა საოპერო პარტიის შესრულების თაობაზე და შემდგომ ერთობლივმა მუშაობამ კონსერვატორიაში ამ ნაშრომის ავტორს, საკვლევი მეთოდის დეტალურად შესწავლის საშუალება მისცა და დაარწმუნა, რომ საიმედო მეთოდურ საფუძველს შეუძლია დიაცვას მომღერლის ხმის აპარატი სხვადასხვა სტილისა და მიმართულების ვოკალური ნაწარმების შესრულებისას.

დ. ანდლუღაძე, რომელმაც თავისი შემოქმედებითი მოღვაწეობის განმავლობაში ფასდაუდებელი სცენიური გამოცდილება მიიღო, გარკვეულწილად იყო პედაგოგი-პრაქტიკოსი. მრავალი პედაგოგიური ხერხი, პირადი აღმოჩენები, დაფუძნებული ინტუიციაზე, ამავდროულად შესწავლილ და დამტკიცებულ იქნა XX საუკუნის გამოჩენილი მეცნიერების – ფიზიოლოგებისა და ფონიატრების: ლ. რაბოტნოვის, რ. იუსონის, ნ. ჟინკინის, მ. ნოზაძის მიერ. სასიძღვრო ხელოვნების გამოჩენილი მკვლევრების სამეცნიერო ნაშრომებმა საგრძნობლად გააფართოვა ცოდნა საოპერო მომღერლების ხმათა აკუსტიკური შესაძლებლობებისა და იმ ფიზიოლოგიური პროცესების შესახებ, რომლებსაც ადგილი აქვს ვოკალური შემსრულებლობის დროს. ამგვარად, ძალიან მნიშვნელოვანია თანამედროვე პერიოდში

მიმდინარე იმ სამეცნიერო კვლევების შედეგების განზოგადება, რომლებიც ეხება სასიძღვრო პროცესის ფიზიოლოგიას, ხმის აკუსტიკასა და ვოკალურ მეტყველებას.

კვლევის მიზანი და ამოცანები

კვლევის მიზანია დ. ანდლულაძის ემპირიული გამოცდილების განზოგადების საფუძველზე, რომელიც დაფიქსირებულია საარქივო წყაროებსა და კვლევებში, მისცეს მომდერლებსა და ვოკალის პედაგოგებს რეალური წარმოდგენა და საბაზო ცოდნა სასიძღვრო მუსიკალური ინსტრუმენტის ფორმირებასა და ფონაციური პროცესის კორექციის თავისებურებებზე. რამდენადაც, ამ ნაშრომის მიზანი, ერთი მხრივ, დ. ანდლულაძის ვოკალური სწავლების პედაგოგიური პოსტულატების გააზრებაა, ხოლო მეორე მხრივ, – შესასწავლი მეთოდიკის პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობის გამოვლენაა. კვლევა რამდენიმე მიმართულებით წარიმართა:

- დ. ანდლულაძის სწავლების მეთოდოლოგიური ასპექტების დეტალური აღწერა;
- ქართველი პედაგოგის კლასის იმ საუკეთესო წარმომადგენლების მიზანდასახული ინტერვიუება, რომლებიც წარმატებით იყენებენ დ. ანდლულაძის მეთოდოლოგიურ ასპექტებს თავიანთ პედაგოგიურ პრაქტიკაში;
- დ. ანდლულაძის სწავლების და XIX საუკუნის კლასიკურ ბელკანტურ სკოლებში დამკვიდრებული მეთოდოლოგიური კავშირების ანალიზი;
- დ. ანდლულაძის ვოკალური მეთოდის ძირითადი მახასიათებლების – სუნთქვის ტექნიკის, ხმის მოხურვის და რეზონანსული სისტემის როგორც ფონაციური აპარატის დამცავი ფუნქციის – კვლევა;
- XX საუკუნის კომპოზიტორის ვოკალური ციკლის საშემსრულებლო ანალიზი დ. ანდლულაძის ვოკალური სწავლების საფუძველზე.

კვლევის სამეცნიერო სიახლე

დ. ანდლულაძის ვოკალური სწავლება პირველად განიხილება, როგორც მომღერლის ხმის ფონაციური აპარატის დამცავი მექანიზმი თანამედროვე საოპერო ხანრისა და კამერულ-ვოკალური ნაწარმოების შესრულების დროს.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა

სადისერტაციო ნაშრომი სასარგებლო იქნება ვოკალის პედაგოგების, საბაზო მუსიკალური სასწავლებლების მოსწავლეების, უმაღლესი მუსიკალური სასწავლებლების სტუდენტების, ვოკალური პედაგოგიკის, მეთოდიკის მკვლევრებისთვის. ძირითადი დასკვნები დაეხმარება პროფესიონალ შემსრულებლებს დაძლიონ თანამედროვე ვოკალური მუსიკისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური შემოქმედებითი და ტექნიკური პრობლემები. ნაშრომი შეიძლება იქნეს გამოყენებული მეთოდოლოგიურ სახელმძღვანელოდ თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის სოლო აკადემიური სიმღერის მიმართულების სპეციალურ, საოპერო, კამერულ და ვოკალური ანსამბლის კლასში.

ნაშრომის მეთოდოლოგიური საფუძველი

გამოკვლევას საფუძვლად დაედო მონაცემები დ. ანდლულაძის პირადი არქივიდან და ხელნაწერებიდან: „რეზონატორები და სუნთქვა“, „სტანისლავსკის სისტემის გამოყენება საოპერო თეატრში“. გამოყენებულია ლიტერატურა, რომელიც ეძღვნება დ. ანდლულაძის შემოქმედებითსა და პედაგოგიურ მოღვაწეობას: ი.ათანელი „დავით ანდლულაძე“, ნ. ვარშანიძე „ვოკალური პედაგოგიკის საკითხები“ და „დავით ანდლულაძე“. ვოკალურ-მეთოდური გამოცდილების ამსახველი ინტერვიუები დ. ანდლულაძის სკოლის გამოჩენილ წარმომადგენლებ-

თან: ნ. ანდღულაძესთან, ზ. სოტკილავეასა და ე. გეწაძესთან – დაეხმარა დისერტაციის ავტორს დეტალურად გარკვეული შესასწავლი მეთოდის პედაგოგიურ და მეთოდურ პოსტულატებში. სადისერტაციო ნაშრომის მეთოდოლოგიას საფუძვლად დაედო ვოკალურ-მეთოდოლოგიური ლიტერატურის დეტალური შესწავლა: ა. მუხეხოდის, ი. ნაზარენკოს, ლ. დმიტრიევის, ვ. ვერბერკ-შვერდტრემის, ნ. ანდღულაძის, ვ. მოროზოვის, ს. იუდინის, ა. იუვარას, ვ. მორდვინოვის, „ვოკალური პედაგოგიის საკითხების“ შვიდტომეულის სრული გამოცემა. გამოჩენილი ფონიატრების ლ. რაბოტნოვის, ნ. ჟინკინის, რ. იუსონის, ვ. მოროზოვის და მ. ნოზაძის სამეცნიერო კვლევების გამოკვლევამ დისერტანტს მისცა პარალელების გაფლის შესაძლებლობა დ. ანდღულაძის პედაგოგიურ პოსტულატებსა და თანამედროვე ფიზიოლოგიის მსოფლიო აღმოჩენებს შორის.

ნაშრომის აპრობაცია

დისერტაციამ აპრობაცია გაიარა თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სოლო აკადემიური სიმღერის მიმართულების სხდომაზე 2010 წლის 15 დეკემბერს და მიიღო რეკომენდაცია დაცვისთვის.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები გამოქვეყნებულია 5 სამეცნიერო პუბლიკაციის სახით.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა

დისერტაცია მოიცავს 94 ნაბეჭდ გვერდს. იგი შედგება წინასიტყვაობის, ექვსი თავისა და დასკვნებისაგან. ნაშრომს თან ახლავს გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა (72 დასახელება) და დანართი (სქემები და სავარჯიშოები).

ნაშრომის შინაარსი

წინასიტყვაობა ასრულებს შესავლის როლს. მასში – დასაბუთებულია სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის საგნის აქტუალობა. მოცემულია კვლევის ობიექტის საერთო დახასიათება. შესავალში წამოჭრილია დისერტაციის ერთ-ერთი მთავარი საკითხი – დ. ანდლულაძის ვოკალური მოძღვრების, როგორც ვოკალისტის ფონაციური აპარატის დამცავი საშუალების, მისი დანიშნულების გააზრება თანამედროვე ვოკალური მუსიკისთვის დამახასიათებელი ტენდენციებთან მიმართებაში.

I თავი – სუნთქვა დ. ანდლულაძის ვოკალურ მეთოდულში

დ. ანდლულაძე სამღერო სუნთქვის ფლობას სამართლიანად მიიჩნევდა ვოკალური ტექნიკის ძირითად პოსტულატად. აღსანიშნავია, რომ სუნთქვის დაყოფა ტიპებად, რაც მიღებული იყო XIX და XX საუკუნეების ვოკალურ მეთოდოლოგიაში, საკმაოდ პირობითია. სამეცნიერო კვლევამ აჩვენა, რომ სიმღერაში პრაქტიკულად არ არსებობს სუნთქვის სუფთა ტიპები. იმისათვის, რომ სრულად შევაფასოთ დ. ანდლულაძის მეთოდულში ფონაციური სუნთქვის შესახებ მეთოდოლოგიური პოსტულატების პროგრესულობა და მათი აშკარა აქტუალობა თანამედროვე ვოკალურ პედაგოგიაში, დისერტაციაში ისტორიულ ჭრილშია მიმოხილული სასიმღერო სუნთქვისადმი მეთოდური მიდგომები, რომლებიც გამოიყენებოდა ვოკალის კლასიკურ სკოლებში. ნაშრომში მოყვანილია ძირითადი პოსტულატები ფონაციური სუნთქვის საკითხების შესახებ, რომლებიც ეკუთვნის XIX საუკუნის ვოკალის გამოჩენილ პედაგოგებს: მ. გარსიას, ფ. ლამპერტის, ს. იუდინის, ე. ვრონსკის. ნაჩვენებია, რომ სუნთქვის ტიპი შეიძლება იყოს ცვალებადი, რადგან მომღერალი, რომელიც მღერის სცენაზე, არ არის უძრავი, ხოლო ფიზიკური მოძრაობა განაპირობებს

სხვადასხვა მეთოდებით სუნთქვას. დ. ანდლულაძეს მიუღებლად მიაჩნდა ზემოთ ჩამოთვლილი სუნთქვის ტიპები. ის დაუინებოთ ითხოვდა განსაკუთრებული ფონაციური სუნთქვის გამოყენებას.

დ. ანდლულაძე აღნიშნავდა, რომ სუნთქვითი ფუნქცია ფონაციის დროს განსხვავდება ჩვეულებრივი სასიცოცხლო სუნთქვისაგან. სასიმღერო სუნთქვის ამგვარი გაგება ფიზიოლოგიური თვალსაზრისით სრულ ახსნას პოვებს ლ. რაბოტნოვის პარადოქსალური სუნთქვის თეორიაში. დ. ანდლულაძეს მთელი შემსრულებლობითი მოღვაწეობის განმავლობაში სასიმღერო სუნთქვის სხვადასხვა ტიპის გამოყენება მოუხდა. სუნთქვის ოპტიმალურად მისაღები ხერხის ძიებაში დ. ანდლულაძე თავის პედაგოგიურ პრაქტიკაში ეყრდნობოდა ლ. რაბოტნოვის კვლევებს. 1932 წელს მან წამოაყენა ჰიპოთეზა ბრონქიალური სისტემის როლზე სასიმღერო ბგერის ჩამოყალიბებაში. ამ ჰიპოთეზის მთავარი დასკვნა იყო სიმღერისას ჩასუნთქვის სიღრმისა და ამოსუნთქვის ძალის მინიმიზაცია (პარადოქსალური სუნთქვა). ლ. რაბოტნოვმა კვლევების შედეგად მომღერლების ხმის განვითარებისათვის მეთოდური სქემა შექმნა. როგორც ცნობილია, ლ. რაბოტნოვი ტერმინ „დაყრდნობისადმი“ უარყოფითად იყო განწყობილი, რადგან მას განუსაზღვრელად და ბუნდოვნად აღიქვამდა. მაგრამ დ. ანდლულაძე თავის მოსწავლეებს ყოველთვის უვითარებდა ბგერასა და სუნთქვაზე დაყრდნობის გრძნობას. მას არ მიაჩნდა, რომ ეს უარყოფს ლ. რაბოტნოვის თეორიის ძირითად დებულებებს. დ. ანდლულაძის მეთოდიკის თანახმად, სუნთქვის დაუფლების მოცემულ ტექნიკას შეუძლია არა მარტო ბუნებრივი გზით გააფართოვოს ხმის შესაძლებლობები, არამედ, აგრეთვე, მისცეს სიფართოვე და ერთგვაროვნება მთელი მისი ემისიის განმავლობაში.

დ. რაბოტნოვის თეორიის მომხრეები გახდნენ მეცნიერი-ფსიქოლოგი და ლინგვისტი ნ. ჟინკინი, და მეცნიერი-ფონიატრი რ. იუსონი, რომელმაც მ. გარსიას მიოელასტიკური თეორიის უარსაყოფად შექმნა ნეიროქრონაქსიკური თეორია. დ. რაბოტნოვის მიერ მოცემული დიაფრაგმის პარადოქსალური მოძრაობის კვლევის მონაცემების შესწავლით, დ. ანდლულაძემ გამოიმუშავა ფონაციური სუნთქვის ეფექტური მეთოდი.

ამგვარად, XX საუკუნის გამოჩენილი მეცნიერების, მკვლევარების აღმოჩენების მოკლე პანორამა ფიზიოლოგიისა და ფონიატრიის დარგებში, დ. ანდლულაძის სასიმღერო სუნთქვასთან დაკავშირებული მეთოდოლოგიური აღმოჩენების პროგრესულობას სრულიად ამტკიცებენ და ასაბუთებენ.

დ. ანდლულაძის მეთოდიკაში სუნთქვა განიხილებოდა როგორც შემოქმედებითი, და არა მექანიკური, პროცესი. დ. ანდლულაძე სასიმღერო სუნთქვის სრულყოფის პროცესის დროს, ისევე როგორც კ. სტანისლავსკი, მივიდა ინდური იოგების სისტემასთან. ეს მეთოდი ზურაბ ანჯაფარიძისა და ზურაბ სოტკილავას ხმის აღდგენისას იმთავითვე იყო გამოყენებული.

ფონაციური სუნთქვის ტრენინგის ამოცანაა სუნთქვის ადვილად, რეფლექტორულად „გადართვა“ სხვადასხვა რიტმებში, რაც ფონაციური პროცესის განსხვავებული თვისებებითაა ნაკარნახები. მოცემული მდგომარეობა სრულიად ითვალისწინებს სუნთქვის „პარადოქსალურობის“ თეორიას. დ. ანდლულაძის კლასში ისევე, როგორც სტანისლავსკის სისტემაში, გამოიყენებოდა ინდოელი იოგების ვარჯიშები.

ვოკალური პედაგოგიკა ითვალისწინებს კავშირს ისეთ ცნებებს შორის, როგორიცაა სასიმღერო ხმის ხარისხი და სუნთქვის დინება, რომელიც ინარჩუნებს ინტონა-

ციის სისუფთავეს, ბგერის რიტმულ წყობას და აკეთილშობილებს ტემბრს. სუნთქვაზე მუშაობამ დ. ანდლულაძე დაახლოვა ცნობილ ქართველ ფონიატრთან მ. ნოზაძესთან. მათი თანამშრომლობის შედეგად ოსტატის გენიალურმა სასიმღერო ინტუიციამ მიიღო სამეცნიერო დასაბუთება, რომელიც დ. ანდლულაძის მეთოდური შეხედულებების პროგრესულობას ამტკიცებს.

II თავი – ხმის მოხურვის ტექნიკა

„მოხურვა“ – სასიმღერო ხმის ძირითადი ფიზიოლოგიური დამცავი მექანიზმია, რომლის გამოყენება ვოკალურ პრაქტიკაში უზრუნველყოფს ხარისხიან ფონაციას ბგერის წარმოქმნის ორგანოების კარგ და მდგრად მდგომარეობაში ყოფნის დროს. გარდამავალი ბგერების „მოხურვა“ სასიმღერო ხმის ფიზიოლოგიური მექანიზმის ყველაზე მნიშვნელოვანი დაცვაა.

დიაპაზონის ზედა ნაწილის თავისუფალი ფლობა დ. ანდლულაძის სკოლის წარმომადგენლების თავისებური სავიზიტო ბარათია. დ. ანდლულაძის მეთოდის სახასიათო თავისებურებაა – გარდამავალ ნოტებზე ღია ხმოვნების აუცილებელი მოხურვა და, ამავედროულად, სუნთქვისა და დიაფრაგმის მდგომარეობის კონტროლი. დ. ანდლულაძის სკოლის წარმომადგენლებისთვის დამახასიათებელია სრული ოროქტავიანი დიაპაზონის, გასწორებული ხმის სრულყოფილი ფლობა მთელ გაყოლებაზე, იმ ზედა მონაკვეთზეც კი, სადაც ახალბედა მომღერალი ფალცეტით მღერის. თანამედროვე საოპერო მომღერლების სიმღერის ტექნიკა აღსავსეა აუხსნელი პარადოქსებით, რომლებსაც ობიექტური მიზეზების გამო, ყოველთვის არ ითვალისწინებენ თვით მომღერლებიც კი. ხმის ჟღერადობა თანამედროვე საოპერო სცენაზე ითხოვს ე.წ. „ახლო მოხურვას“, როცა ზედა ბგერები იძენენ დიდ ჰაეროვნებას და მოცულობითობას, და ამავე დროს არ კარგავენ ჟღერადობის

მეტაღურობასა და ბზინვარებას. მოცემულ მეთოდთაში „მოხურვა“ შეიცავს ორ მომენტს: ბგერის გამუქებასა და მიქსირებას, ანუ თავისა და მკერდის რეგისტრების შეერთებას. ზ. სოტილავასა და ე. გეწადის კლასებში მოხურვის მეთოდის გარდამავალი რეგისტრების დეტალური აღწერილობა საკვლევი მეთოდის სრული წარმოდგენის საშუალებას გვაძლევს.

დ. ანდლულაძის მეთოდთაში ხმის მოხურვის, როგორც ფონაციური აპარატის დამცველის, შესაძლებლობები თანამედროვე ფიზიოლოგიის მონაცემებითაც დასტურდება.

III თავი – რეზონანსი

რეზონანსი არის ისეთი აკუსტიკური ფენომენი, რომელიც მეტწილად განსაზღვრავს ხმის ხარისხს. რეზონანსი ამსუბუქებს ხმის იოგების სწორ ფუნქციონირებას. მეთოდი, რომელიც შესწავლილია ნაშრომში, საგრძნობლად განსხვავდება სხვა მეთოდებისგან. ხმის დაყენებისას თავიდანვე მნიშვნელოვანი ყურადღება ენიჭება რეზონანსს. ძირითად მომენტს წარმოადგენს ნათელი ტემბრი, განსაკუთრებით შესწავლის საწყის სტადიაზე, რაც გვაძლევს საშუალებას შევიგრძნოთ ბგერის მოქნილობა, მოძრაობა და სიმკვეთრე. რეზონანსი დ. ანდლულაძის ვოკალური მეთოდის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია, რომელსაც პედაგოგი უზარმაზარ მნიშვნელობას ანიჭებდა. მხოლოდ რეზონანსის ფლობით შეუძლია მომღერალს თავისი „ვოკალური“ სიცოცხლის გახანგრძლივება. რეზონატორების დამცავი ფუნქცია მუდამდგება ხორხისა და ხმის იოგების დაცვაში ზედმეტი დაძაბულობის, გადატვირთვისა და პროფესიული დაავადებებისაგან. მომღერლის ხმის ერთ-ერთი ძირითადი დამცავი მექანიზმი განისაზღვრება იმით, რომ სასიმღერო რეზონატორები გარკვეული ოპტიმალური აწყოების დროს ხელს უწყობენ პირველადი ბგერითი ხმოვა-

ნი იოგების აპარატის გაძლიერებას ე.წ. მარგი ქმედების კოეფიციენტის ხარჯზე. ასეთ შემთხვევაში მომღერალს, დამატებითი ფიზიკური ძალისხმევის გარეშე, ხმის მეტი სიძლიერის მისაღწევად ეძლევა საშუალება არ დაძაბოს ხორხი. ამის საწინდარია – სწორი რეზონანსული წყობა. დ. ანდლულადის მეთოდის მიხედვით, რეზონანსული ძღერის ტექნიკა აქტუალურია სრული დიაპაზონის ფლობისათვის, იგი, აგრეთვე, ეხმარება მომღერალს დარბაზის ნებისმიერი აკუსტიკური თავისებურებების გადალახვაში.

IV თავი – მომღერალი-მსახიობი

მკაფიო დრამატული სახის და არა უბრალოდ სასცენო შტამპის, შექმნის უნარი მომღერლის უხვი ბუნებრივი მონაცემების, ნიჭის მუდმივი განვითარებისა და დახვეწის ეკვივალენტურია. დ. ანდლულადე ჭეშმარიტად შეიძლება მივაკუთნოთ ასეთი ოსტატების რიცხვს. დ. ანდლულადის, როგორც მსახიობ-შემომქმედის ფორმირებაზე უმნიშვნელოვანესი ზეგავლენა იქონია თეატრის გამოჩენილი რეფორმატორის კ. სტანისლავსკის პრინციპების სიღრმისეულმა შესწავლამ და ათვისებამ. ოსტატის მთელი სასცენო მოღვაწეობა ეყრდნობა სამსახიობო რეალიზმის მთავარ წესს: „არ შეიძლება დიდი შინაგანი სიმართლის არევა გარეგან დამაჯერებლობის მსგავსებასთან“ (დ. ანდლულადე, „კ.სტანისლავსკის სისტემის გამოყენება ოპერის თეატრში“).

დ. ანდლულადე ფლობდა მსახიობის მთავარ თვისებას – სასცენო გარდასახვის ოსტატობას. ოპერის სცენაზე დ. ანდლულადემ რუსი, დასავლეთ-ევროპელი და ქართველი ავტორების ოპერებში დაახლოებით ოცდაათი როლი შეასრულა, ყოველი ოპერის შესრულებისას ის ქმნიდა თვითმყოფად და განუმეორებელ სახეს. სახეების მკვეთრ პალიტრას ახასიათებს პერსონაჟების შექ-

მნის ღრმა ინდივიდუალურობა. ეს უზარმაზარი შინაგანი თავშეკავებულობა, ემოციური გადაჭარბების გარეშე, ხასიათის კეთილშობილებისა და ნებისყოფის თვისებების ხაზგასმა, მის გმირებს ამაღლებულ ელფერს აძლევდა. დ. ანდლულაძის მაღალი მხატვრული მიღწევები ეყრდნობოდა ნატიფ ვოკალურ ოსტატობას. მაგრამ მსახიობისთვის ტექნიკა არ წარმოადგენდა თვითმიზანს. ის, როგორც ვოკალისტის სასცენო ოსტატობის საფუძველი, მხოლოდ მხატვრული გამოხატულების საშუალებად რჩებოდა. დ. ანდლულაძის განსაკუთრებული შრომისუნარიანობა ხელს უწყობდა როლის სისტემატიურ სრულყოფას. ის არცერთ პარტიას არ თვლიდა ბოლომდე დამუშავებულად, მთელი თავისი შემოქმედებითი გზის მანძილზე საოპერო გმირების მხატვრული სახეები მუდმივად მდიდრდებოდა ახალი ნიუანსებით.

V თავი – ფონაციური აპარატის დაცვის აქტუალურობა თანამედროვე ვოკალურ ლიტერატურაში

სადისერტაციო ნაშრომში განხილულია XX-XXI სს. ვოკალური ნაწარმოებების შემსრულებლობისთვის დამახასიათებელი პრობლემები, რომლებიც მომღერლისთვის მნიშვნელოვან ვოკალურ-ტექნიკური სიძნელეების რიცხვს განეკუთვნება. ვოკალური თეორიისა და პრაქტიკის ერთერთი მწვავე და გადაუწყვეტელი პრობლემა ისაა, თუ რამდენად ფიზიოლოგიური ან არაფიზიოლოგიურია, რამდენად საზიანო ან დასაშვებია თანამედროვე მუსიკის შესრულება საოპერო და კამერული ჟანრის ნაწარმოებების შემსრულებლისთვის. თანამედროვე კომპოზიტორების შემოქმედებაში საგრძნობლად შეცვლილია დამოკიდებულება მელოდიისადმი, მის ინტონაციურ, ინტერვალურ წყობასთან. მომღერლისთვის მოსახერხებლად დაწყობილი მელოდიური ხაზის ნაცვლად ჩნდება ხმისთვის უჩვეულო ნახტომები ფართო ინტერვალზე. მრავალი

გამოჩენილი მომღერლის აზრი, ამ საკითხთან დაკავშირებით, ერთმნიშვნელოვანი და კატეგორიულია: თანამედროვე მუსიკის შესრულება სამდერ აპარატს საფრთხის წინაშე აყენებს. ამ აზრს თანამედროვე მომღერლების უმრავლესობა იზიარებს.

ამ კუთხით აღსანიშნავია XX საუკუნის მუსიკის კიდევ ერთი თავისებურება – ხმისთვის ვოკალურად მოუხერხებელი ტესიტურის გამოყენება. ხშირად დაბალი ხმისთვის განკუთვნილ ვოკალურ პარტიებში ფართოდ გამოიყენება მაღალი ტესიტურა. და პირიქით, მაღალი ხმები უნდა შეეწყონ შესწავლის პროცესში უჩვეულო და ნაკლებად დამუშავებულ დაბალ ტესიტურას. არანაკლებ მნიშვნელოვანია თანამედროვე ნაწარმოებებში ორკესტრის დიდი შემადგენლობის და მძლავრი დინამიკური უღერადობების გამოყენება, რაც ხშირად ჩრდილაგს, აბნევს მომღერალს. სწორედ ამით არის განპირობებული თანამედროვე ვოკალური ნაწარმოებების შესრულების მეთოდოლოგიაში წინა პლანზე ინტონირების პრობლემის წამოწევა. ამგვარად, პრობლემა სულაც არ არის ადვილი, იგი წინააღმდეგობრივიცაა: ვოკალური მუსიკის განვითარების ახალი თანამედროვე პირობები ითხოვს მეთოდურად მრავალმხრივ მომზადებულ შემსრულებლებს. თანამედროვე ოპერა და ვოკალურ-კამერული ჟანრი ვოკალური ხელოვნების წინაშე ურთულეს პრობლემებს აყენებს. შესაბამისად, მომღერალს, რომელიც ახალი დროის ნაწარმოებებს ასრულებს, ესაჭიროება შესაბამისი ვოკალურ-ტექნიკური ბაზა, რადგან მომღერლის სამდერი აპარატის ფიზიოლოგიური შესაძლებლობები არ არის უსაზღვრო.

პრობლემების გადაჭრის გზად გვესახება დ. ანდლულაძის ვოკალური მეთოდიკა, რომელიც საიმედოდ იცავს ვოკალისტის ხმას ტრავმირებისგან. რეზონანსული ტექნიკის, სამდერი სუნთქვისა და ბგერის დაფარვის ხერხების

მიზანდასახული და მეთოდურად სწორი გამოყენება თანამედროვე მუსიკის შესრულებისას მომღერლის ვოკალური შესაძლებლობების საუკეთესო დაცვაა. დ. ანდლულაძის სკოლა, რომელსაც გააჩნია ბელკანტური სათავეები, წარმოადგენს ბაზას, რომელიც მომღერალს საყრდენი ქდერადობისა და მკაფიო არტიკულაციის დაუფლებაში ეხმარება. აღსანიშნავია, რომ განხილული მეთოდიკა აუცილებელ პირობად ითვალისწინებს სასიმღერო ბგერის კლასიკური, ტრადიციული ქდერადობის ათვისებას. ასეთი ხერხით დამუშავებული ვოკალური ტექნიკა თანამედროვე ოპერების ვოკალური პარტიებისა და კამერული ნაწარმოებების შესრულებას საფუძველად ედება.

VI თავი – დიმიტრი შოსტაკოვიჩის ვოკალური ციკლის „სატირების“ ვოკალურ-მეთოდური ანალიზი დ. ანდლულაძის მეთოდიკის საფუძველზე

დ. შოსტაკოვიჩის ვოკალური ნაწარმოებების შესრულება მომღერლისთვის ერთ-ერთი ურთულესი პრობლემაა. დ. ანდლულაძის მეთოდით ხმის დაყენების ვოკალურ-მეთოდური სისტემა დაეხმარება ვოკალისტს წარმატებით დაძლიოს მხატვრულ-საშემსრულებლო და ტექნიკურ სიძნელეები. ნაშრომში მაგალითისთვის მოყვანილია დ. შოსტაკოვიჩის ტექნიკური სირთულეების მხრივ ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიო ვოკალური ციკლის „სატირების“ (საშა ჩორნის პოეზიის მიხედვით) მეთოდური გარჩევა. ციკლის მხატვრული შინაარსის მუსიკალური ანალიზი დაეხმარა დისერტაციის ავტორს ვოკალურ-საშემსრულებლო საშუალებებისა და ხმის ტემბრული ფერების შერჩევაში, ტესიტურული სიძნელეების დაძლევისა და მხატვრული სახეების სცენიურ გარდასახვაში.

დ. შოსტაკოვიჩის ნაწარმოებებზე მუშაობის დაწყებისას ვოკალისტები მრავლად აწყდებიან შესრულების ვოკალურ-ტექნიკურ სიძნელეებს, ამ რიგისაა: კილოს

არამდგრადობა, რიტმული შესაძლებლობების მრავალფეროვნება, რთული ჰარმონიული ენა, დისონანსების სიუხვე, მოუხერხებელი ფართო ინტერვალები. ვოკალისტიკისთვის სიმღერების სხვა ასპექტს წარმოადგენს დ. შოსტაკოვიჩის ნაწარმოების განსაკუთრებული ფსიქოლოგიური ქვეტექსტის მქონე შინაარსის ემოციური გააზრება.

დ. ანდლულაძის მეთოდის გამოყენება დაეხმარება შემსრულებელს ზემოთ ჩამოთვლილი ამოცანების ამოხსნაში. იგი ხელს შეუწყობს მომღერალს თანამედროვე მუსიკის საშემსრულებლო თუ მხატვრული ამოცანებისა და მოთხოვნების დაძლევაში. სადისერტაციო ნაშრომში მოცემულია ციკლის ყველა შემადგენელი ნომრის ინტერპრეტაციული ანალიზი და წარმოდგენილია ტექნოლოგიური და მეთოდური რეკომენდაციები, რომლებიც სასარგებლო იქნება მომღერლისთვის კომპოზიტორის მხატვრული ჩანაფიქრის განსახორციელებლად.

დისერტაციის დასკვნით ნაწილში წარმოდგენილია სადისერტაციო ნაშრომში ჩატარებული კვლევის შედეგები, რომლებიც პასუხობენ ნაშრომის დასაწყისში დასმულ კითხვებს:

რაში მდგომარეობს დ. ანდლულაძის მეთოდის პრაქტიკული მნიშვნელობა? როგორ გამოვიყენოთ შესწავლილი მეთოდური პრინციპები ხმის ფონაციური აპარატის დამცავი მექანიზმის ფუნქციით თანამედროვე მუსიკის შესრულების დროს?

მომღერალი, რომელიც სრულყოფილად ფლობს დ. ანდლულაძის ვოკალურ მეთოდს, აღჭურვილია ყველა იმ თვისებებით, რომელთაც ითხოვს თანამედროვე საოპერო სცენა და ვოკალურ-კამერული ჟანრი. დ. ანდლულაძის სწავლება მრავალმხრივ შესწავლას მოითხოვს, რაც პრაქტიკოს-შემსრულებლებს და ვოკალის პედაგოგებს დაეხმარება დიდი ხელოვნის მეთოდურ-პრაქტიკული დანატო-

ვარის ერთ მთლიანობად გააზრებასა და გამოყენებაში. სადისერტაციო ნაშრომში გამოკვლეული დიდი ქართული მომღერლის და პედაგოგის მეთოდიკა ვოკალური მუსიკის შემსრულებლის ფონაციური აპარატის დაცვის, მისი ინდივიდუალური ვოკალური სტილის თავისებურებების სრულყოფისა და XXI საუკუნის ჭეშმარიტ მსახიობად ჩამოყალიბების ბრწყინვალე საშუალებაა.

დისერტაციის ძირითადი შედეგები ასახულია ავტორის შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. ნ. ვოლჩენკო. „დ. ანდლუღაძის ვოკალური მეთოდიკა“. აზერბაიჯანი: საერთაშორისო მუსიკალური კულტუროლოგიური ჟურნალი Harmony, განთავსებული 03.11.2010. მის: <http://harmony.musigi-dunya.az/RUS/reader.asp?txtid=437&s=1>.

2. ნ. ვოლჩენკო. დავით ანდლუღაძის ფენომენი. „ლიტერატურა და ხელოვნება“. თბილისი: გამომცემლობა „ნაციონალური მწერლობა“, 2010წ.

3. ნ. ვოლჩენკო. ბარიტონის ჩამოყალიბება. ინტერვიუ ე. გეწაძესთან. თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის დოქტორანტების სამეცნიერო შრომათა კრებული. სერია: მუსიკისმცოდნეობის საკითხები. რედ.: წურწუშია რუსუდან და სხვები. თბილისი, 2010.

4. ნ. ვოლჩენკო. გარდამავალი რეგისტრის მოხურვის ხერხის დაუფლება ტექნიკა. Musiqi Dunyasi. ბაქო. 2010 წ.

5. ნ. ვოლჩენკო. ხმის მოხურვის ტექნიკა, როგორც მომღერლის ფონაციური აპარატის დამცავი მექანიზმი. გენჯ: მუსიკისმცოდნეობა და კულტუროლოგია, 2010 წ. მის.: http://gesj.internet-academy.org.ge/ru/title_ru.php?b_sec=§ion_1=muz